

ומפרשינן: **השתא דאמרת "כל" ריבויא הוא, אם כן כל הני פרטי** [כלומר ארבעת המיעוטים: שור, חמור, שה, שלמה] האמורים בפרשת טוען טענת גנב למה לי, מה בא כל אחד מהם למעט!?

חד מן המיעוטים למעוטי קרקע.

וחד מן המיעוטים למעוטי עבדים. (4)

וחד מן המיעוטים למעוטי שטרות.

והמיעוט הרביעי: **"שלמה" למעוטי הוא בא דבר שאינו מסוים**, דבר שאין לבעלים סימן בו שאין חייבים עליו כפל. (5)

"על כל אבידה", כלומר: ומה שהזכירה התורה בריבוי השני: **"אבידה"**, אף שהיה לו לומר כמו בריבוי הראשון: **"על כל דבר"**, הוא כדי ללמד:

לכדרכי חייא בר אבא!

דאמר רבי חייא בר אבא, אמר רבי יוחנן:

טג-ב **הטוען טענת גנב באבידה**, המוצא אבידה וטוען שנגנבה הימנו, ונמצאת בידו, הרי זה משלם תשלומי כפל, משום שנאמר: **"על כל אבידה אשר יאמר"**.

א. הגמרא מוסיפה לבאר פרטי דינים נוספים ב"טוען טענת גנב", ומפרשת מהיכן הם נלמדים.

ב. שני חיובים יש במי שמשקר בשבועה על פקדון שהפקד אצלו:

האחד: **"טוען טענת גנב"** שהוא מתחייב כפל, והוא נלמד מן הפסוקים שנזכרו לעיל.

השני: **"כופר בפקדון"** והיא פרשת "שבועת הפקדון", שנאמר [ויקרא ה]:

"נפש כי תחטא ומעלה מעל בה' וכיחש בעמיתו בפקדון או בתשומת יד או בגזל או עשק את עמיתו. או מצא אבידה וכיחש בה ונשבע על שקר, על אחת מכל אשר יעשה האדם לחטוא בהנה. והיה כי יחטא ואשם והשיב את הגזילה אשר גזל או את העושק אשר עשק או את הפקדון אשר הפקד אתו או את האבידה אשר מצא. או מכל אשר ישבע עליו לשקר ושלם אותו בראשו [את הקרן שהוא ראש הממון] וחמישיתו יוסף עליו, לאשר הוא לו [למי שהקרן שלן] יתננו ביום אשמתו. ואת אשמו יביא לה' איל תמים מן הצאן בערך לאשם אל הכהן", והוא הנקרא: **"אשם גזילות"**.

מיוחד לעבדים, ואף שהוקשו לקרקעות.

5. כן פירש רש"י: ותמהו התוספות: מה לי יש בו סימן ומה לי אין בו סימן, ומה טעם לומר שבאה התורה למעט דבר שאין בו סימן! וראה מה שביאר את שיטת רש"י, ה"אור שמח" גניבה ד.א.

והתוספות פירשו בפירוש אחד, שהפסוק בא למעט דבר שאינו שלם, כגון חצי רימון וחצי אגוז; וראה עוד שם פירוש נוסף.

פרטי בקרא קמא, ולדרוש כל חד באפי נפשיה כדקאמרת, דהא בקרא קמא נמי כפילא כתיב; אלא שמע מינה האי כללא דקרא בתרא ריבוייא הוא, ולענין כפל לא דרשינן כלל ופרט, וקרא קמא דכתיב ביה "כלל ופרט" לענין שבועה הוא דאתא, כדכתיב בתריה ונקרב בעל הבית".

4. כתבו התוספות, שאם כי עבדים הוקשו לקרקעות [כדלעיל ס ב], מכל מקום כשהפסוק נדרש במידת "ריבוי מיעוט וריבוי", צריך מיעוט

בכלל פרשה זו כל הכופר לחבירו בשקר בממון שהוא חייב לו, והכפירה היא בשבועה, ובכלל זה גם "טוען טענת גנב", כשהתקיימו בו התנאים המחייבים חומש ואשם מדין "שבועת הפקדון".

ג. שונה הוא דין "שבועת הפקדון" לענין חומש ואשם, מדין "טוען טענת גנב" לענין כפל, שה"טוען טענת גנב" אינו חייב כפל אלא כשבאו עדים, ואמרו: "שבועת שקר נשבע האיש, והפקדון אצלו", אבל אם מודה הוא בעצמו, אינו חייב, כי חיוב כפל קנס הוא, וה"מודה בקנס פטור".

ואילו לגבי שבועת הפקדון אין די בעדות עדים אלא צריך הודאה, ובה הוא מתחייב אף כשלא באו עדים, ודין זה נלמד ממאמר הכתוב [במדבר ה] שם נכפלה פרשת שבועת הפקדון, ונאמר בה: "איש או אשה כי יעשו מכל חטאות האדם למעול מעל בה", ואשמה הנפש ההיא. והתודו את חטאתם אשר עשו והשיב את אשמו [הוא הקרן] בראשו, וחמישיתו יוסף עליו ונתן לאשר אשם [נתחייב] לו. ואם אין לאיש גואל [קרוב] להשיב האשם אליו [כגון שגול את הגר, ומת], האשם המושב לה' לכהן [ישלמנו לכהנים], מלבד איל הכפורים אשר יכפר בו עליו [הוא אשם של שבועת הפקדון], הרי שלא חייבה התורה אשם

אלא כשנתקיים "והתודו", והיינו שהודה, וכל שאין אשם אין חומש.

ד. במשנה שלפנינו מתבאר החילוק בין חיובים אלו.

תנן התם לקמן בפרק הגוזל עצים:

האומר לחבירו: "היכן פקדוני שהפקדתי אצלך"? ואמר לו הנפקד: "אבד פקדונך" —

חזר ואמר לו המפקיד: "משביעך אני על דבריך" ואמר הנפקד "אמן", והרי זה כאילו נשבע על כך שאבד פקדונו —

והעדים מעידים אותו שאכלו, אבל הוא עצמו לא הודה שנשבע לשקר, הרי זה משלם את הקרן בלבד, שאף כי כופר הוא בפקדון בשבועה, אינו מתחייב לשלם "קרן וחומש ואשם" מפרשת "שבועת הפקדון", ומשום שלא חייבתו התורה בתוספת חומש ובאשם, אלא כשהודה בלבד. (1)

ואם הודה על פי עצמו, (2) הרי זה משלם קרן וחומש ואשם מדין "שבועת הפקדון".

אבל אם אמר לו "היכן פקדוני", ואמר לו "נגנב", "משביעך אני" ואמר "אמן", הרי

הודה אחר שבאו עדים; ובתוספות לקמן קח א ד"ה ובאו, כתבו, שאם כי הלשון משמע שהודה קודם שבאו עדים, לאו דוקא, אלא אגב סיפא בטוען טענת גנב נשנה כאן לשון זו, [ומלשונם שם משמע שהיו גורסים "הודה מעצמו" כמו בסיפא].

1. ומה שאינו מתחייב על האכילה שאכל מדין גנב, ראה "אור גדול" על המשניות, שבועות פרק ח משנה ג, וחלק שם על ה"מנחת חינוך" מצוה ד אות טו בנדמ"ח.

2. אין הבדל בין הודה קודם שבאו עדים, לבין

כתיב: "כי יתן איש אל רעהו, כסף או כלים לשמור, וגונב מבית האיש, אם ימצא הגנב ישלם שנים. אם לא ימצא הגנב, ונקרב בעל הבית אל האלהים אם לא שלח ידו במלאכת רעהו. על כל דבר פשע, על שור חמור על שה על שלמה על כל אבידה אשר יאמר כי הוא זה, עד האלהים יבא דבר שניהם, אשר ירשיעון אלהים ישלם שנים לרעהו: (5)

"אם ימצא הגנב" בטוען טענת גנב הכתוב מדבר, כלומר: אם ימצא שהוא גנבו ישלם שנים.

אתה אומר בטוען טענת גנב הכתוב מדבר, או אינו אלא בגנב עצמו וכך אמרה תורה: אם ימצא הגנב כפי שאכן טען הנפקד, כי אז ישלם אותו גנב שנים — אין אני אומר כן, כי:

כשהוא הכתוב אומר: "אם לא ימצא הגנב... ונקרב... אשר יאמר כי הוא זה... ישלם שנים לרעהו", הרי שפרשה זו באה ללמד דין "טוען טענת גנב", והוא אומר בהכרח, שכל הפרשה בטוען טענת גנב לחייבו כפל הכתוב מדבר, שכלל הוא בידינו: "בא זה ולימד על זה". (6)

שדינו חלוק, כי הוא "טוען טענת גנב" שחייבתו התורה כפל, וכך הוא דינו:

והעדים מעידים אותו שגנבו, (3) הרי זה משלם תשלומי כפל כדין "טוען טענת גנב", ואינו משלם מדין "שבועת הפקדון" כי לא הודה מעצמו.

אבל אם הודה מעצמו, (4) הרי זה משלם קרן חומש ואשם מדין "שבועת הפקדון" אבל בכפל אינו חייב שה"מודה בקנס פטור".

קתני מיהא במשנה זו:

א. בטוען טענת גנב המשלם תשלומי כפל.

ב. אבל בטוען טענת אבד לא משלם תשלומי כפל, ולכן פטרה המשנה אותו מכפל, אף כשבאו עדים.

ג. ואפילו טוען טענת גנב — בשבועה הוא דמשלם תשלומי כפל, אבל שלא בשבועה אינו משלם תשלומי כפל.

וכל זאת מנחמי מילי, מנין הוא נדרש?

דתנו רבנן:

"שגנבו" על ידי השבועה שנפטר מן הבעלים.

4. כלומר, שהודה קודם שבאו עדים ואינו חייב כפל, ואם הודה אחר שבאו עדים שכבר נתחייב בכפל, הרי דינו מתבאר בכרייתא לקמן סה א, וראה תוספות לקמן קח א ד"ה ובאו.

5. ביאור הפסוק ראה בתחילת הפרק.

6. נתבאר על פי תוספות; ובהמשך מקשה

3. א. כתבו התוספות בביאור הטעם שגבי טענת אבד כתוב "שאלו", ואילו גבי "טוען טענת גנב" כתוב "שגנבו"; שהוא משום שבכל מקום חידוש יש בו, כי בטענת אבד הרי הוא פטור מכפל אפילו כשאכלו ואינו בעין, ואילו בטוען טענת גנב הרי הוא חייב כפל, אף שלא אכל את הגניבה והיא בעין.

ב. אין הכוונה "שגנבו" קודם לשבועה, כי אז תיפוק ליה שהוא חייב כפל משום מעשה הגניבה הקודם לשבועה, אלא כוונת המשנה

הרי למדנו שה"טוען טענת גנב" משלם כפל.
ומנלן **דבשבועה** בלבד הוא מתחייב כפל?

דתניא: "ונקרב בעל הבית אל האלהים" **לשבועה**, וללמד: שומר חינם [בו מדברת הפרשה] הטוען "נגנבה" נפטר בשבועה; וללמד שרק בשבועה הוא מתחייב כפל.

אתה אומר נקרב לשבועה, או אינו אלא נקרב לדין כדי לשלם, ולומר לך: שומר חינם הטוען טענת נגנבה, הרי הוא חייב לשלם קרן לבעלים? (8)

אין אני אומר כן, כי בגזירה שוה יש לי ללמוד שקריבה זו לשבועה היא, שהרי:

נאמר "שליחות יד" למטה בפרשת שומר שכר, וכדכתיב: "שבועת ה' תהיה בין שניהם אם לא שלח ידו במלאכת רעהו" —

ונאמר "שליחות יד" למעלה — בפרשתנו שהיא פרשת שומר חינם — כדכתיב: "ונקרב בעל הבית אל האלהים אם לא שלח ידו במלאכת רעהו".

מזה להלן — גבי שומר שכר — **לשבועה**, שהרי אמרה תורה "שבועת ה' תהיה בין שניהם".

ותניא אידך, ולמדנו עוד ברייתא אחרת חלוקה על הברייתא הקודמת:

"אם ימצא הגנב ישלם שנים", בגנב עצמו הכתוב מדבר.

אתה אומר בגנב עצמו, או אינו אלא בטוען טענת גנב?

אין אני אומר כן, כי:

כשהוא אומר: "אם לא ימצא הגנב" ומחייבתו התורה בכפל, הרי **טוען טענת גנב** שהוא חייב בכפל כבר אמור, **הא מזה אני מקיים "אם ימצא הגנב ישלם שנים", בגנב עצמו הכתוב מדבר**, שאם לא כן, למה לו לכתוב להזכיר שני פעמים את חיוב הכפל בטוען טענת גנב.

דכולי עלמא — בין התנא שבברייתא הראשונה, ובין התנא שבברייתא השניה — **מיהת:** "אם לא ימצא הגנב" **בטוען טענת גנב כתיב!**

מאי משמע, האריך משתמע מכאן שטוען טענת גנב משלם שנים!?

אמר פירש רבא: כך אמר הכתוב: **אם לא ימצא הגנב**, כלומר: אם לא ימצא כמה שאמר: "נגנב הפקדון", **אלא שהוא עצמו גנבו, כי אז ישלם שנים.**

הגמרא: אם כן למה לי שני פסוקים ל"טוען טענת גנב".

7. שהרי בכך מדבר הכתוב, כמו שנאמר: "וגונב מבית האישי", רש"י.

8. נתבאר על פי רש"י כאן; ואם תאמר: אם

7. שהרי בכך מדבר הכתוב, כמו שנאמר: "וגונב מבית האישי", רש"י.

8. נתבאר על פי רש"י כאן; ואם תאמר: אם

אף כאן — גבי שומר חינום — קריבה זו לשבועה היא.

ומקשינן: בשלמא למאן דאמר: חד מן הפסוקים עוסק בגנב, וחד מהם בטוען טענת גנב:

היינו דכתיבי תרי קראי [לכן נכתבו שני פסוקים ש"ישלם שנים"].

אלא למאן דאמר: תרוייהו [שני הפסוקים המחייבים כפל] עוסקים בטוען טענת גנב, אם כן תרי קראי [שני פסוקים לומר ש"ישלם שנים"] למה לי?!

אמרי בני הישיבה: חד מן הפסוקים בא למעוטי טוען טענת אבד ונשבע ונמצא בידו שאינו משלם כפל.

הרי למדנו מקור לכך ש"טוען טענת אבד" אינו משלם תשלומי כפל.

ומקשינן למאן דאמר: חד בגנב וחד בטוען טענת גנב, דלא מיותר שום כתוב, אם כן למעוטי טענת אבד מנא ליה?!

ומשנינן: מיתור הכתוב "גנב הגנב". שהיה לו לומר "אם לא ימצא גנב", ואמר "אם לא ימצא הגנב" דמשמע הגנב המיוחד, (9) ללמד הוא בא שאינו חייב כפל אלא בטוען טענת גנב ולא בטוען טענת אבד.

ומקשינן למאן דאמר: תרוייהו בטוען טענת

גנב, ונמצא דכבר מיעט ליה הכתוב טוען טענת אבד מאחד מן הפסוקים המיותרים, אם כן "גנב הגנב" מאי דריש ביה?!

אמר לך: מיבעי ליה לכדרבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן!

דאמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: הטוען טענת גנב בפקדון, הרי זה משלם תשלומי כפל, ואם טבח ומכר את הפקדון לאחר מכן, הרי זה משלם תשלומי ארבעה וחמשה; ודין זה נלמד מ"גנב, הגנב", שהוא יתור כדי ללמד שדינו כגנב עצמו. (10)

ומפרשינן למאן דאמר: חד בגנב וחד בטוען טענת גנב, דהאי "גנב הגנב" אפקיה [הוציאו כדי ללמד] למעוטי טענת אבד —

אם כן דרבי חייא בר אבא — לחייב על טביחה ומכירה ב"טוען טענת גנב" — מנא ליה?!

אמר לך: הקישא הוא, הרי הקישה התורה גנב ל"טוען טענת גנב", שהרי הפסוק הראשון עוסק בגנב, והסמוך לו ב"טוען טענת גנב", ולמדים הם זה מזה: כשם שהגנב משלם ארבעה וחמשה אם טבח את גניבתו, כך הנפקד מתחייב ארבעה וחמשה על פקדונו אם טבח ומוכרו לאחר שטען עליו טענת גנב —

והרי אין משיבין [מקשיין] על הקישא, ואין לך לפרוך: מה לגנב שכן מתחייב אף בלי

9. נתבאר על פי התוספות, שהביאו דוגמאות לזה.

10. ביארו התוספות שאף כי לעיל דרשנו מ"גנב הגנב" למעט טענת אבד, ואילו כאן אנו באים

ורש"י בבבא מציעא מא ב פירש באופן אחר: "או אינו אלא קריבה לדין, שמשעה שטען בבית דין נגנבה אף על פי שלא נשבע ישלם כפל, אם באו עדים".

ראשונה בתורה] נאמרה [שמות כב לז]: "כי יגנוב איש שור או שה וטבחו או מכרו. אם במחותרת ימצא הגנב. אם זרחה השמש עליו. אם המצא תמצא בידו הגניבה [שלא מכרה] משור עד חמור עד שה חיים [שלא טבחם], שנים ישלם".

נפקא ליה לדין גנב עצמו שהוא משלם כפל מדתנא דבי חזקיה!

היינו, שלדעת התנא דתרווייהו ב"טוען טענת גנב" נלמד גנב עצמו מפרשת "אם המצא תמצא", שהיא הרי עוסקת בגנב עצמו, אלא, שמן הכתוב המפורש באותה פרשה, הרי לא ידענו אלא על הגונב בעלי חיים שהוא משלם כפל, ומדרשתו של תנא דבי חזקיה באותה פרשה, ידענו שכל הגונב דבר המטלטל וגופו ממון, הרי הוא חייב עליו כפל כשגנבו.

דתנא דבי חזקיה:

יאמר הכתוב בפרשת "אם המצא תמצא" שור וגניבתו. והכל בכלל.

כלומר, די אם היה כתוב "אם המצא תמצא

שבועה, תאמר ב"טוען טנת גנב" שאינו חייב אלא בשבועה.

בשלמא למאן דאמר: חד מן המקראות המחייבים כפל עוסק בגנב עצמו, וחד מהם עוסק ב"טוען טענת גנב" — הרי שפיר, כי יש לנו מקור לשני חיובי הכפל האלו!

אלא למאן דאמר: תרווייהו ב"טוען טענת גנב", אם כן גנב עצמו שהוא משלם כפל מנא ליה [מהיכן הוא נלמד]?

וכי תימא ליתי בקל וחומר מ"טוען טענת גנב" [שמא תאמר בקל וחומר הוא נלמד] —

כך הרי אי אפשר לומר, שהרי "דיו לבא מן הדין [די לו לנלמד בקל וחומר] לחיות כנדרון [שלא יהא חמור מן המלמד], ויש לנו לומר: **מה להלן — גבי טוען טענת גנב — לא חייבתו תורה אלא בשבועה, אף כאן בגנב עצמו לא תחייבנו כפל אלא בשבועה.**"⁽¹¹⁾

ומשנינן:

פרשה שלישית של תשלומי כפל [והיא

תנא דבי חזקיה הדורש מאותו פסוק לכל הגניבות.

12. העירו אחרונים מכאן על דברי ה"אור שמח", שהובאו בתחילת הפרק בהערות, שלדעתו, אף טוען טענת גנב עצמו, כשאינו מחוייב שבועה, ונשלמה הגניבה בלי שבועה, הרי הוא חייב לשלם כפל, שלא הצריכה התורה שבועה אלא כדי להשלים את הגניבה; ולפי שיטתו תיקשי: למה לא נלמד שגנב חייב כפל אפילו בלי שבועה, כשם שטוען טענת גנב עצמו חייב כפל בלי שבועה כשאינו נצרך לה.

לרבות טביחה ומכירה, אין בזה תימא, כי הכל לפי סברת הדרש.

11. יש לעיין, הרי יש מקרא מפורש בגנב שהוא חייב כפל, וכפי שמביאה הגמרא בהמשך, ואם כן לשם מה דנה הגמרא, ורוצה ללמוד דין זה בקל וחומר!?

ויש לומר, על פי מה שכתב רש"י בד"ה מדתנא, שאותה פרשה אינה עוסקת אלא בבעלי חיים, ועדיין לא ידענו לשאר גניבות שהוא חייב עליהם כפל; ולזה מביאה הגמרא בהמשך את

ה"פרט" של שור ושה ועם ה"כלל" של "גניבה" ["אם המצא תמצא בידו הגניבה"] וכבר הכל [דבר המיטלטל וגופו ממון] בכלל, ולמה הוסיף הכתוב פרט של חמור?

אילו היה אומר הכתוב כך, כי אז הייתי אומר: מה הפרט – שור ושה – מפורש שהוא דבר הקדוש בכורה, אף כל שהוא דבר הקדוש בכורה, הרי הגנב חייב עליו כפל, ולא הייתי אומר שעל כל דבר המיטלטל וגופו ממון חייבים עליו כפל, ואילו עכשיו שנאמר בתורה גם "חמור" הרי אני לומד, שאף מי שאינו קדוש בכורה חייבים עליו; כיצד [והלוא אף חמור קדוש בכורה]:

שהרי מה יש לך להביא ולרבות במידת "כלל ופרט וכלל" [אילו לא היה נאמר "חמור" במפורש], הרי רק "חמור" שהוא קדוש בכורה –

והרי כשהוא אומר "חמור" במפורש הרי חמור כבר אמור, ואם כן הא מה אני מקיים "גניבה" כלומר: מה בא עוד הכתוב לרבות על ידי הכלל של "המצא תמצא בידו הגניבה", הרי בהכרח שלרבות כל דבר המיטלטל וגופו ממון [כשור שה וחמור] הוא בא.

ועדיין יש לך לשאול: יאמר שור וחמור

בידו הגניבה" שהוא כלל, ויחזור ויכלול כפי שכלל, (13) ולא יפרט אלא "שור" בלבד, ואנו נדע ממידת "כלל ופרט וכלל", שכל גניבה שהיא כעין הפרט שהוא מיטלטל וגופו ממון, הרי הגנב חייב עליה כפל, ולמה הוצרכה התורה לפרט עוד "חמור ושה"?!?

אילו היה אומר הכתוב כך, כי אז הייתי אומר: מה הפרט – שור – מפורש שהוא קרב לגבי מזבח, אף כל דבר גנוב שהוא קרב לגבי מזבח הרי הגנב חייב עליו כפל, ולא הייתי אומר שעל כל דבר המיטלטל וגופו ממון חייבים עליו כפל, ואילו עכשיו שנאמר בתורה גם "שה" הרי אני לומד, שאף מי שאינו קרב לגבי מזבח חייבים עליו; כיצד [והלוא אף שה קרב לגבי מזבח]:

שהרי מה יש לך להביא ולרבות במידת "כלל ופרט וכלל" [אילו לא היה נאמר "שה" במפורש], הרי רק "שה" והדומים לו שקרבים לגבי מזבח –

והרי כשהוא אומר "שה" במפורש הרי שה כבר אמור, ואם כן מה אני מקיים "גניבה" כלומר: מה בא עוד הכתוב לרבות על ידי הכלל של "המצא תמצא בידו הגניבה", (1) הרי בהכרח שלרבות כל דבר המיטלטל וגופו ממון [כשור ושה] הוא בא. (2)

ועדיין יש לך לשאול: יאמר הכתוב רק את

13. כך הוא הפירוש בברייתא למסקנת הגמרא בהמשך הסוגיא, ושם מתבאר מה הוא הכלל השני שעליו מסתמך התנא לעשותו "כלל ופרט וכלל".

2. בקצרה: על ידי שאמר הכתוב "שה" במפורש, בהכרח שמידת "כלל ופרט וכלל" אינה בא לרבות שה ודומים לו, אלא דברים

1. כן נראה בפשוטו לפרש לשון "גניבה" האמור כאן, אלא שלכאורה היה לברייתא להביא את